

अयमेवदहराद्युपासकानामुपास्यइत्याह तत्रेत्यादिना तत्रमहत्यात्मनिलोकातीताअनागतावर्तमानाश्चसन्ति यच्चास्येहास्तियच्चनास्तिसर्वतदत्रगत्वाविदतइतिश्रुतेः सद्भावनिरताश्चयेतेमहत्त्वमुपयांतीतिवृत्ती येनान्वयः ॥६॥ ७॥ ८॥ ९॥ १०॥ ११॥ १२॥ १३॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिनैलकंठीयेभारतभावदीपेचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४०॥ ॥७॥ कार्यस्यकारणादनन्यत्वंवदन्महांतमेवाहंकारतामापन्नंविदुषोति य इति ॥ १ ॥ भूतादिरितितस्यैवाहंकारस्यतामसस्यान्वर्थासंज्ञा वैकारिकइतिविकारान्महतोजातइतिव्युत्पत्तेस्तस्यैवनाम सचेतेजसःप्रवृत्त्यात्मकस्यरजसोविकारः चेतनाधीयतेस्मिन्नितिचेतनाधातुश्चेतनः

तत्रबुद्धिविदोलोकाःसद्भावनिरताश्चये ॥ ध्यानिनोनित्ययोगाश्चसत्यसंधाजितेंद्रियाः ॥ ६ ॥ ज्ञानवंतश्चयेकेचिदलुब्धजितमन्यवः ॥ प्रसन्नमनसोधीरानि र्ममानिरहंरुताः ॥ ७ ॥ विमुक्ताःसर्वएवैतेमहत्त्वमुपयांत्युत ॥ आत्मनोमहतोवेदयःपुण्यांगतिमुत्तमां ॥ ८ ॥ अहंकारात्प्रसूतानिमहाभूतानिपंचवै ॥ पृथिवी वायुराकाशमापोज्योतिश्चपंचमं ॥ ९ ॥ तेषुभूतानियुज्यंतेमहाभूतेषुपंचसु ॥ तेशब्दस्पर्शरूपेणसगंधक्रियासुच ॥ १० ॥ महाभूतविनाशांतेप्रलयेप्रत्युपस्थि ते ॥ सर्वप्राणभृतांधीरामहदुत्पद्यतेभयं ॥ ११ ॥ सधीरःसर्वलोकेषुनमोहमधिगच्छति ॥ विष्णुरेवादिसर्गेषुस्वयंभूर्भवतिप्रभुः ॥ १२ ॥ एवंहियोवेदगुहाशयं प्रभुंपरंपुराणंपुरुषंविश्वरूपं ॥ हिरण्मयंबुद्धिमतांपरांगतिंसबुद्धिमान्बुद्धिमतीत्यतिष्ठति ॥ १३ ॥ इतिश्रीमहाभारतेआश्वमेधिकेपर्वणिअनुगीतापर्वणि गुरुशिष्यसंवादेचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ब्रह्मोवाच यउत्पन्नोमहान्पूर्वमहंकारःसउच्यते ॥ अहमित्येवसंभूतोद्वितीयःसर्गउ च्यते ॥ १ ॥ अहंकारश्चभूतादिवैकारिकइतिस्मृतः ॥ तेजसश्चेतनाधातुःप्रजासर्गःप्रजापतिः ॥ २ ॥ देवानांप्रभवोदेवोमनसश्चत्रिलोककृत् ॥ अहमित्येवत त्सर्वमभिमंतासउच्यते ॥ ३ ॥ अध्यात्मज्ञानतृप्तानांमुनीनांभावितात्मनां ॥ स्वाध्यायक्रतुसिद्धानामेषलोकःसनातनः ॥ ४ ॥ अहंकारेणाहरतोगुणानिमान् भूतादिरेवंसृजतेसंभूतकृत् ॥ वैकारिकःसर्वमिदंविचेष्टतेस्वतेजसारंजयतेजगत्तथा ॥ ५ ॥ इतिश्रीमहाभारतेआश्वमेधिकेपर्वणिअनुगीतापर्वणिगुरुशिष्य संवादेएकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥ ॥ ७ ॥ ७ ॥

पुरुषइत्यर्थः प्रजानांसर्गोयस्मात्अतःप्रजासर्गत्वात्प्रजापतिरप्ययमेव ॥ २ ॥ देवानांइन्द्रियाणांश्रोत्रादीनामनसश्चप्रभवउत्पत्तिस्थानं स्वयमपिदेवोदीव्यनृक्रीडन्त्रिलोककृत् अहमित्योभिमन्यतेसोहंका रः ॥ ३ ॥ एषःसमष्टिरूपोऽनिरुद्धाख्यःसर्वेषांसिद्धानांलोकःप्राप्यंस्थानं ॥ ४ ॥ अहंकारेणत्रिगुणमयेनगुणान्शब्दादीन्आहरतोभोक्तुमिच्छतःपुरुषस्यभूतादिस्तामसोहंकारःसृजतेभूतानिव्योमादीनिअतएव संभूतकृत् वैकारिकःसर्वाणिन्द्रियाणिसृष्ट्वातैर्वर्शनादिवाक्याक्रियां करोति तैजसःकर्मेन्द्रियाणिपंचमाणांश्चसृष्ट्वातद्वारासर्वभोक्तुवर्गंरंजयतीति ॥ ५ ॥ इत्याश्वमे ० नै ० भारतभा ० एकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥